

Коледж ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Коледжу
ПВНЗ «КІДМУ КПУ»
В.В. Кошолап

_____ 2016 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

напрямок підготовки **5.130102 «Соціальна робота»**

форма навчання **денна**

(Шифр за ОПШ **МІН 9**)

Кіровоград – 2016 рік

Робоча навчальна програма з навчальної дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності» для студентів для спеціальності 5.130102 «Соціальна робота», 2016 р.

Розробник: старший викладач І.І. Литвин

Робоча навчальна програма затверджена на засіданні циклової комісії з правознавства коледжу ПВНЗ «КІДМУ КПУ».

Протокол №__ від _____ 2016 року

Голова циклової комісії
з правознавства

_____
(підпис)

(Кричун Ю.А.)
(прізвище та ініціали)

_____ 20__ року

Схвалено Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від _____ 2016 року № _____

_____ 20__ року Голова _____ Г. Ю. Шаркова

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань 1301 “Соціальне забезпечення” <hr/> <small>(шифр, назва)</small>	Нормативна	
Модулів – 1	Напрямок <hr/> 5.130102 «Соціальна робота» <small>(шифр, назва)</small>	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування) «Соціальна робота»	1-й	-й
Курсова робота		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин -54		1-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 1,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: молодший спеціаліст	<i>Лекції</i>	
		16 год.	год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		16 год.	год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		22 год.	год.
ІНДЗ:			
Вид контролю: залік			

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Головна мета дисципліни “Безпека життєдіяльності” полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об’єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку. Оволодіння цим курсом повинне виробити у студентів уявлення про теоретичні та наукові основи забезпечення індивідуальної та колективної безпеки життєдіяльності. Ця дисципліна належить до фундаментальних наук, які формують фаховий світогляд майбутніх фахівців у галузі охорони праці.

Завдання дисципліни: опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов’язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об’єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науковообґрунтованих критеріїв прийняттого ризику.

Вивчення курсу “ Безпека життєдіяльності ” орієнтує студентів на отримання систематичних та ґрунтовних знань із суміжних курсів (охорона праці, загальна фізика, хімія, вища математика, економіка) для оволодіння наступними професійно орієнтованими дисциплінами, на цілеспрямовану роботу над вивченням спеціальної літератури, активну роботу на лекціях, самостійну індивідуальну роботу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- теоретичні основи забезпечення безпеки життєдіяльності;
- методи проведення досліджень і організації діяльності у галузі безпеки життєдіяльності;
- методологію і методику проведення моніторингу стану безпеки життєдіяльності колективу.

вміти:

- визначати імовірнісні збитки від порушень умов безпеки життєдіяльності;
- визначати критерії і норми безпеки життєдіяльності, контролю за небезпечними чинниками;
- визначати комплексні заходи з профілактики порушення вимог щодо забезпечення безпеки життєдіяльності.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Лекція № 1 Наукові основи безпеки життєдіяльності

Мета, об'єкт і предмет вивчення навчальної дисципліни. Взаємозв'язок БЖД з іншими загальноосвітніми і спеціальними дисциплінами. Основні поняття та визначення. Класифікація небезпек. Поняття "ризик". Класифікація ризиків. Концепція прийнятного ризику. Методи оцінки ризику виникнення небезпеки.

Лекція № 2 Фізіологічні та психологічні критерії безпеки людини

Основні фізіологічні системи організму людини. Загальна характеристика аналізаторів людини. Закон Вебера – Фехнера. Класифікація аналізаторів. Види порушень роботи аналізаторів, небезпечні наслідки їх прояву для життя й здоров'я людини. Зоровий аналізатор. Слуховий аналізатор. Нюховий аналізатор. Смаковий аналізатор. Шкірний аналізатор. Вестибулярний аналізатор. Руховий аналізатор. Вісцеральний аналізатор. Рефлекс і рефлексорна дуга. Загальне уявлення про психіку людини. Темперамент і характер людини. Воля. Пам'ять. Увага.

Лекція № 3 Невідкладна допомога при нещасних випадках

Класифікація травм за ступенем важкості та за формою прояву. Види кровотеч. Перша долікарська допомога при зовнішніх і внутрішніх кровотечах. Перша долікарська допомога при зовнішніх кровотечах. Перша долікарська допомога при внутрішніх кровотечах. Види переломів. Перша долікарська допомога при переломах, вивихах і розтягненнях. Види переломів. Перша долікарська допомога при переломах. Перша долікарська допомога при вивихах і розтягненнях. Види опіків. Перша долікарська допомога при опіках. Види отруень. Перша долікарська допомога при отруєннях. Перша допомога при шоккових станах.

Лекція № 4 Негативні електричні та електромагнітні фактори

Класифікація небезпек за характером впливу на організм людини. Негативні наслідки впливу небезпек на життєдіяльність людини. Фізичні небезпеки. Недостатнє або занадто яскраве освітлення. Аномальні параметри мікроклімату. Підвищені рівні шумів. Підвищені рівні вібрацій. Підвищені рівні електромагнітних полів і випромінювань. Запиленість і загазованість повітря. Небезпека електричного струму. Хімічні небезпеки. Біологічні небезпеки. Психофізіологічні небезпеки. Поняття "стан людини". Класифікація станів людини.

Лекція № 5 Глобальні проблеми людства

Соціальні, екологічні та економічні глобальні проблеми. Інформаційне забруднення середовища та його негативні наслідки для людини. Економічні втрати від наслідків надзвичайних подій у світі. Шляхи підвищення глобальної безпеки. Загальнопланетарна стратегія розвитку людства на Землі.

Лекція № 6 Цивільна оборона України – основа безпеки у надзвичайних ситуаціях

Закон "Про цивільну оборону України". Основні завдання цивільної оборони України. Єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного й природного характеру в Україні. Сили цивільної оборони. Постійно діючі комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та НС.

Лекція № 7 Надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків

Класифікація надзвичайних ситуацій. Ідентифікація НС і можливих джерел їх виникнення. Прогноз можливості виникнення НС. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, протидія її уражаючим чинникам.

Лекція № 8 Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій

Основні заходи та засоби захисту населення і територій у разі аварій, катастроф, стихійних лих і застосування засобів ураження. Захисні споруди. Призначення та вимоги до них. Засоби індивідуального захисту. Визначення потреб у колективному захисті. Індивідуальні засоби захисту органів дихання. Індивідуальні засоби захисту шкіри. Визначення потреб у колективному захисті.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Наукові основи безпеки життєдіяльності		2	2			2						
Тема 2. Фізіологічні та психологічні критерії безпеки людини		2	2			3						
Тема 3. Невідкладна допомога при нещасних випадках		2	2			3						
Тема 4. Негативні електричні та електромагнітні фактори		2	2			3						
Тема 5. Глобальні проблеми людства		2	2			2						
Тема 6. Цивільна оборона України – основа безпеки у надзвичайних ситуаціях		2	2			3						
Тема 7. Надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків		2	2			3						
Тема 8. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій		2	2			3						
Разом – зм. модуль	54	16	16			22						
Усього годин	54	16	16			22						

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наукові основи безпеки життєдіяльності	2
2	Фізіологічні та психологічні критерії безпеки людини	2
3	Невідкладна допомога при нещасних випадках	2
4	Негативні електричні та електромагнітні фактори	2
5	Глобальні проблеми людства	2
6	Цивільна оборона України – основа безпеки у надзвичайних ситуаціях	2
7	Надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків	2
8	Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій	2
	Всього	16

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наукові основи безпеки життєдіяльності	2
2	Фізіологічні та психологічні критерії безпеки людини	3
3	Невідкладна допомога при нещасних випадках	3
4	Негативні електричні та електромагнітні фактори	3
5	Глобальні проблеми людства	2
6	Цивільна оборона України – основа безпеки у надзвичайних ситуаціях	3
7	Надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків	3
8	Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій	3
	Разом	22

Форма і методи контролю

В процесі вивчення дисципліни “Основи безпеки життєдіяльності” контроль здійснюється в наступних формах:

Форми контролю	Кількість	Терміни контролю
1. Вхідний контроль	1	на 1 занятті
2. Поточний контроль:		
МКР	1	на останньому занятті
Самостійні роботи	8	на семінарських заняттях
Опитування, участь у дискусіях	8	на семінарських заняттях
3. Підсумковий контроль		
залік		в період сесії

Розподіл балів, що присвоюється студентам

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль 1								10	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	10	100
10	10	10	10	10	10	10	20	10	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою (для екзаменів і заліків).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань студентів відбувається на підставі наступних критеріїв:

1) Правильність відповідей (правильне, достатньо глибоке викладення теоретичних понять курсу).

2) Рівень усвідомлення матеріалу курсу і самостійність суджень.

3) Новизна навчальної інформації, рівень використання наукових (теоретичних знань) і правових норм.

5) Вміння користуватися засвоєними теоретичними положеннями.

Відповідь студента оцінюється і за формою, тобто з точки зору логічності, чіткості, виразності викладу навчального матеріалу.

“ВІДМІННО” ставиться студенту тоді, коли його відповідь бездоганна за змістом, формою, обсягом. Це означає, що студент у повній мірі з програмою засвоїв навчальний матеріал, викладений на лекціях, в підручниках, володіє знаннями, на іспиті та семінарських заняттях дає чіткі відповіді на поставлені запитання, а також при рішенні завдань показує знання не лише основної але й додаткової літератури, нормативних джерел наводить власні судження, робить висновки, використовує знання з суміжних, галузевих дисциплін, вміє пов'язати вивчений матеріал з реальною дійсністю і легко використовує його для рішення практичних завдань. Мова студента повинна бути логічно обґрунтована і граматично правильна.

“ДОБРЕ” передбачає також високого рівня знань і вмінь. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять, правових норм, невеликі помилки у мові і стилі викладу.

“ЗАДОВІЛЬНО” передбачає наявність знань лише основного матеріалу; студент відповідає по суті питання і в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь не повна, нечітка, містить неточності, дає недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу, відчуває труднощі, застосовуючи знання при рішенні практичних задач.

“НЕЗАДОВІЛЬНО” ставиться, коли студент не знає значної частини матеріалу курсу, допускає суттєві помилки при висвітленні основних питань, при формулюванні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, не може провести зв'язок між теоретичним матеріалом і сучасною дійсністю, не може правильно вирішити конкретну задачу, зорієнтуватись в конкретній ситуації, робить велику кількість помилок в усній відповіді.

Перелік питань, що виносяться на залік

1. Мета, об'єкт і предмет вивчення навчальної дисципліни.
2. Взаємозв'язок БЖД з іншими загальноосвітніми і спеціальними дисциплінами.
3. Основні поняття та визначення.
4. Класифікація небезпек.
5. Поняття "ризик". Класифікація ризиків.
6. Методи оцінки ризику виникнення небезпеки.
7. Основні фізіологічні системи організму людини.
8. Загальна характеристика аналізаторів людини.
9. Класифікація аналізаторів.
10. Види порушень роботи аналізаторів, небезпечні наслідки їх прояву для життя й здоров'я людини.
11. Зоровий аналізатор.
12. Слуховий аналізатор.
13. Нюховий аналізатор.
14. Смаковий аналізатор.
15. Шкірний аналізатор.
16. Вестибулярний аналізатор.
17. Руховий аналізатор.
18. Вісцеральний аналізатор.
19. Загальне уявлення про психіку людини.
20. Темперамент і характер людини.
21. Воля. Пам'ять. Увага.
22. Класифікація травм за ступенем важкості та за формою прояву.
23. Види кровотеч.
24. Перша долікарська допомога при зовнішніх кровотечах.
25. Перша долікарська допомога при внутрішніх кровотечах.
26. Види переломів.
27. Перша долікарська допомога при переломах.
28. Перша долікарська допомога при вивихах і розтягненнях.
29. Види опіків.
30. Перша долікарська допомога при опіках.
31. Види отруєнь.
32. Перша долікарська допомога при отруєннях.
33. Перша допомога при шоккових станах.
34. Класифікація небезпек за характером впливу на організм людини.
35. Негативні наслідки впливу небезпек на життєдіяльність людини.
36. Фізичні небезпеки.
37. Недостатнє або занадто яскраве освітлення.
38. Аномальні параметри мікроклімату.
39. Підвищені рівні шумів.
40. Підвищені рівні вібрацій.
41. Підвищені рівні електромагнітних полів і випромінювань.
42. Запиленість і загазованість повітря.

43. Небезпека електричного струму.
44. Хімічні небезпеки.
45. Біологічні небезпеки.
46. Психофізіологічні небезпеки.
47. Поняття "стан людини".
48. Класифікація станів людини.
49. Соціальні, екологічні та економічні глобальні проблеми.
50. Інформаційне забруднення середовища та його негативні наслідки для людини.
51. Економічні втрати від наслідків надзвичайних подій у світі.
52. Шляхи підвищення глобальної безпеки.
53. Загальнопланетарна стратегія розвитку людства на Землі.
54. Закон "Про цивільну оборону України".
55. Основні завдання цивільної оборони України.
56. Єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного й природного характеру в Україні.
57. Сили цивільної оборони.
58. Постійно діючі комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та НС.
59. Класифікація надзвичайних ситуацій.
60. Ідентифікація НС і можливих джерел їх виникнення.
61. Прогноз можливості виникнення НС.
62. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, протидія її уражаючим чинникам.
63. Основні заходи та засоби захисту населення і територій у разі аварій, катастроф, стихійних лих і застосування засобів ураження.
64. Захисні споруди. Призначення та вимоги до них.
65. Засоби індивідуального захисту.
66. Індивідуальні засоби захисту органів дихання.
67. Індивідуальні засоби захисту шкіри.
68. Визначення потреб у колективному захисті.

Рекомендована література

Основні законодавчі та нормативно-правові акти:

1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”.
2. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.
3. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. - 125 с.
4. Про адміністративні порушення: Закон України. – К., 1993.
5. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.
6. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
7. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
8. Про охорону праці: Закон України. – К., 1992.
9. Про пожежну безпеку: Закон України. – К., 1993.
10. Про цивільну оборону України: Закон України від 3 лютого 1993 р. – К., 1993.
11. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
12. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
13. Про пожежну безпеку: Закон України. – К., 1993.

Основна література:

14. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посібник/ В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.: , 2004. – 328с.
15. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред.. проф. В.В. Березуцького. – Х.:Факт, 2005. – 348 с.
16. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: “Новий Світ., 2002. – 328 с.
17. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Видво СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.
18. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С. 6–17.
19. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.

20. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навч. посібник. Миколаїв: НУК, 2005. – ч.1. Соціальна, техногенна і природна безпека. – 136 с.
21. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.
22. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2009.- 264 с.
23. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. – К., 2008. – 286с.
24. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. – Київ: Кондор, 2003. – 424с.
25. Черняков О.Г., Кочін І.В., Сидоренко П.І., Букін В.Є, Костенецький М.І. Медицина катастроф. Навч. посібник. К.: "Здоров'я". 2001, - 348 с.
26. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – Львів: Видавництво "Бескид Біт", 2005. – 304 с.
27. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005.- 301 с.

Додаткова література:

28. Бегун В.В., Бегун С.В., Широков С.В. Казачков И.В., Литвинов В.В., Письменный Е.Н. Культура безопасности на ядерных объектах Украины. Учебн. пособие. – К. НТУУ КПИ, 2009, -363с.
29. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. проф. Э.А. Арустамова. –2-е изд. перераб. и доп. – М.: Изд. дом "Дашков и К", 2000. – 678 с.
30. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2000. – 304 с.
31. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1
32. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации. Монография. – ЦУЛ, 2010.- 142.
33. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвозд'їй С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2005. – 148 с.
34. Импульсная техника пожаротушения и многоплановой защиты. Изд.3-е, с изм. и доп./ Сост. В.Д.Захматов, А.С. Кожемякин. – Черкассы: ЧГТУ, 2002. – 31 с.
35. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2011. – 189 с.
36. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. – Харків, 2004. – 271 с.
37. Літвак С. М., Михайлюк В. О. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. - ТОВ "Компанія ВІД". – 2001. – 230 с.

38. Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України. – К., 1998. – 544 с.
39. Основи соціоекології: Навч. посіб. / Г.О. Бачинський, Н.В. Бернада, В.Д. Бондаренко та ін.; За ред. Г. О. Бачинського. – К.: Вища шк., 1995. – 238 с.
40. Павленко А. Р. Компьютер и здоровье. Решение проблемы. 3-е изд., перераб. И доп. – К.: "Основа", 1998. – 152 с.
41. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. – Суми: Університет. книга, 1999. – 301 с.
42. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом МНС України 19.10.2004 року № 126
43. Смоляр В. І. Фізіологія та гігієна харчування. Підручник для студентів. – К.: "Здоров'я", 2000. – 335 с.
44. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 138 с.
45. Ярошевська В.М., Ярошевський М.М., Москальов І.В. Безпека життєдіяльності. – К.: НМЦ, 1997. – 292 с.

Internet-джерела:

46. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.
47. Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua> .
48. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
49. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України <http://www.mon.gov.ua>,
www.osvita.com.
50. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
51. Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи <http://www.mns.gov.ua/>.
52. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.
53. Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.
54. Північноатлантичний альянс (НАТО) <http://www.nato.int/>.
55. Новини про поточні події у світі, в т. ч. про надзвичайні ситуації <http://www.100top.ru/news/> (російською мовою).
56. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території <http://www.scgis.ru/russian/>.
57. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру <http://chronicl.chat.ru/>.
58. Офіційний сайт Американського вулканологічного товариства <http://vulcan.wr.usgs.gov/> (англійською мовою).
59. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>.
60. <http://www.dnop.kiev.ua>

